

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2014/4.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **CONSTRUCTIE MET ONTWERPFOUTEN.
“DE CONSEQUENTIES” VAN NIÑA WEIJERS**

In 1975 steekt de Nederlandse kunstenaar Bas Jan Ader de Atlantische Oceaan over in een piepkleine zeilboot. De tocht maakt deel uit van een performanceproject, maar eindigt in mineur. Na tien maanden wordt de boot gehavend teruggevonden voor de kust van Ierland; van Ader ontbreekt elk spoor. Volgens velen is het de ultieme verdwijningstruc van een man gefascineerd door onthechting en menselijke breekbaarheid. In 1970 blikt Ader de reeks *Fall in*, waarin hij de zwaartekracht uitdaagt. In enkele filmpjes laat Ader zich vallen: van het dak van zijn woning, van een boomtak pardoes in een riviertje. De val is onvermijdelijk, maar de handeling zelf – het loslaten – werkt bevrijdend.

Niet toevallig duikt de naam van Ader op in *De consequenties*, de debuutroman van Niña Weijers. De Nederlandse schrijfster zoomt er in op de val van Minnie Panis, een jonge kunstenaar die grenzen opzoekt: die tussen kunst en leven, tussen zijn en niet-zijn. Minnies projecten zijn zelfportretten in negatief. Ze fotografeert haar eigen afval als bewijs dat ze bestaat. Na een liefdesbreuk verkoopt ze haar inboedel, inclusief paspoort en fotoalbums, en ze documenteert het verdwijningsproces in het werkstuk *Nothing Personal*. De kunstwereld haalt Minnie in als *the next big thing*: “Haar kunst lijkt persoonlijk, op het exhibitionistische af, maar uiteindelijk moet je concluderen dat je niets wezenlijks over haar te weten bent gekomen. (...)

De kunstenaar is verdwenen, uitgevlakt tegen de witte achtergrond van haar gestripte huis.”

In haar obsessieve zelfonderzoek is Minnie een exponent van de hedendaagse conceptuele kunst. Met ironische distantie portretteert Weijers het kunstenaarsmilieu. Ze last verwijzingen in naar Jeff Koons, Tracey Emin, L.A. Raeven en Millie Brown, al zijn het niet zozeer de kunstenaars die het moeten ontgelden, maar wel de vermarkting en het geratel van de kunstpausen. “De kunst moet laten zien dat het kunst is. Ze moet zichzelf binnenstebuiten keren. (...) De riolen moeten onder het plaveisel vandaan komen”, kletst Minnies agent erop los.

Minnie heeft weinig voeling met het artistieke wereldje. Zelf is ze niet overtuigd van haar kunstenaarschap, of van dat van anderen. “In werkelijkheid kon er voor sommige gektes geen andere term worden bedacht dan kunst”, meent ze. Minnies kunstenaarschap is dan ook geen zorgvuldig geconstrueerde pose, maar een intuïtief kanaliseren van de onrust en gekheid in haar leven.

Die onrust spat van elke bladzijde af. Het leven komt hard binnen bij de hyperbewuste Minnie. Ze stelt zich vragen: is vrijheid wel vrijheid? Kan je verdwijnen, écht verdwijnen? Haar mijmeringen over identiteit, zingeving en kunst intrigeren én ergeren, omdat ze ongefilterd op de lezer afkomen en de eerste helft van de roman loodzwaar maken.

Ondanks die stortvloed van ideeën komt Minnie zelf nooit scherp in beeld. Ze ondergaat de gebeurtenissen in haar leven met lichte verbazing, als een toeschouwer. Diffuus is ook haar zelfbeeld: “Ik weet niet, als ik denk of voel, wie denkt of voelt.

Bas Jan Ader, *Broken Fall (Organic)*, 1971.

Ik ben alleen de plaats waar gevoeld wordt of gedacht.” Haar verleden is een aaneenrijging van blinde vlekken: “Waar bij anderen het leven een landkaart was met een langzaam uitbreidend weggennet, bleven de plekken op Minnies kaart geïsoleerd van elkaar bestaan”. Weijers brengt elementen aan die de desoriëntatie verklaren. Toen ze een couveusekindje was, hing Minnies leven aan een zijden draadje, en ze is verwekt door een vader die nog voor haar geboorte verdween.

Minnies leven komt in een stroomversnelling terecht door een nieuw project. Ze huurt een fotograaf – tevens een voormalige bedpartner – in om haar drie weken ongemerkt te volgen, te fotograferen en in geen geval in te grijpen. Dat deze voyeuristische onderneming risico's met zich meebrengt, blijkt al na enkele dagen. Wanneer Minnie bij dooi een bevroren gracht betreedt, zakt ze door het ijs. Ze drijft hiermee haar kunstopvatting tot de uiterste consequentie door: echt, onherroepelijk verdwijnen. Vallen, net zoals Bas Jan Ader, en hopen dat daar de vrijheid wenkt.

Maar het leven heeft andere dingen in petto voor Minnie. In het tweede deel van *De consequenties* rolt Weijers een spectaculaire maar ongeloofwaardige plot uit. Minnie wordt uit het water gevestigd door een zekere Johnstone, een taoïstische neonatoloog die haar als baby en als kind behandelde. Via flashbacks vernemen we meer over Minnies problematische beginjaren. Als “ondermaatse” baby vertoonde Minnie geen emotie, huilde ze niet, had ze moeite met ademen. Was ze, kortom, al aan het verdwijnen.

Weijers schuift hier een nieuwe betekenislaag over Minnies artistieke exploten. Ze suggereert dat haar verdwijnkunst niet zozeer voortkomt uit creatieve nieuwsgierigheid, maar uit een aangeboren ontwerpfout – een onderontwikkelde hersenstam. Een banaal, biologisch defect dus. Weijers trekt een parallel met de Tacoma Narrows Bridge in San Francisco, een brug die vier maanden na de oplevering instortte door een rekenfout in de constructie. Eigenlijk was de brug al ingestort nog voor ze gebouwd werd. “De consequenties waren verankerd in het ontwerp”, mijmert Minnie.

In het slotgedeelte klinkt Weijers Minnies lot vast aan de wijsheden van de Tao. “Het enige wat de vis hoeft te doen, is zich te verliezen in het water”,

is een frase die een paar keer terugkeert. De Mayakalender gaat ineens ook een rol spelen wanneer blijkt dat Minnies leven zich in een cirkelgang voltrekt. Elk einde luidt een nieuw begin in. En herbeginnen doet Minnie, móét ze ook wel, want ze is zwanger van de fotograaf, die inmiddels de benen heeft genomen. Ongewild treedt ze in de voetsporen van haar moeder.

De metafysische onzin in het tweede deel van het boek staat in schrill contrast met de fijne observaties over kunst en identiteit in de eerste helft. Weijers drapeert een melige plot over wat een artistieke ideeënroman beloofde te worden. Men kan zich afvragen waarom.

Ook het eerste deel van de roman is niet vrij te spreken van constructiefouten. Minnie debiteert wijsheden aan de lopende band, soms gevat en treffend: “Mensen uit één stuk logen zichzelf voor. In werkelijkheid zijn er alleen maar losse stukjes, die steeds weer afsterven en nooit meer terugkomen.” Maar soms gaat ze de mist in. “Misschien ging je leven naar het gezicht dat je had gekregen”, schrijft Weijers, of: “Hoe meer je wist, hoe minder je wist, dat was het tragische lot van kennis.” Dit zijn pseudofilosofische platitudes die eigenlijk geschrapt hadden moeten worden.

Doseren is niet Weijers’ sterkste troef, getuige de vele uitweidingen en anekdotes over kunstenaars zoals Marina Abramovic, Jeff Wall, Neo Rauch en anderen. Het oogt allemaal slim en belezen, maar het geeft de roman een verstikkende dichtheid.

En toch blijft *De consequenties* overeind. Dat heeft vooral te maken met de vragen die Weijers opwerpt, de verstrengeling van thema’s zoals de relatie tussen kunst en leven, identiteit en zingeving. Dat een debutant die complexe thematiek aandurft, is bewonderenswaardig. De neiging om de roman vol te stouwen is in dat opzicht niet meer dan een klassieke beginnersfout. *Less is more*: het is een boutade, maar wel een advies dat Weijers beter ter harte neemt.

DELPHINE SEGHERS

NIÑA WEIJERS, *De consequenties*, AtlasContact, Amsterdam,
2014, 288 p.